

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Osmaniye C Tipi ve T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu

24. Dönem 2. Yasama Yılı
2012

Rapor, Komisyonun
19.04.2012 tarihli
toplantısında kabul
edilmiştir.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

OSMANİYE C TİPİ VE T TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI

İNCELEME RAPORU

I. BAŞLANGIC

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 13 Ekim 2011 tarihli 3'üncü toplantısında, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmak üzere Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ, Sivas Milletvekili Malik Ecdar ÖZDEMİR, İstanbul Milletvekili Atila KAYA ve Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ'den oluşan bir Alt Komisyon kurmuştur. Alt Komisyon 14.03.2012 tarihli 4'üncü toplantısında gerçekleştireceği çalışma kapsamında, Osmaniye'deki ceza infaz kurumlarında inceleme yapmaya karar vermiştir.

19.03.2012 tarihinde Osmaniye'deki ceza infaz kurumlarında incelemede bulunan Heyet, Alt Komisyon Başkanı ve Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Ağrı Milletvekili Mehmet Kerim YILDIZ, Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Mardin Milletvekili Abdurrahim AKDAĞ, Sivas Milletvekili Malik Ecdar ÖZDEMİR ve Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ'den oluşmuştur. Alt Komisyon üyelerine, Komisyon Uzmanı Fazlı PEHLİVAN ile Komisyon Uzman Yardımcısı Abdussamed SİĞİRTMAÇ eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCULAR

24'üncü Yasama Dönemi'nde, biri C Tipinden diğerleri ise T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndan olmak üzere, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na 11 başvuru iletilmiştir. Bunlar haricinde Komisyona doğrudan ceza infaz kurumlarından gelmeyip ceza infaz kurumunda kalanların yakınları tarafından dolaylı yoldan iletilen başvurular da bulunmaktadır.¹ Kurumlardan doğrudan gelen başvurularda, genel olarak, adil yargılanma hakkının ihlali iddiası kapsamında dava dosyalarının tekrar incelenmesi talebi, af talebi ve başka ceza infaz kurumunda bulunan akrabalarına ilişkin sorunlar yer almaktadır. Doğrudan ceza infaz kurumlarından gelmeyen başvurularda ise; onur kırıcı muamele, kaba dayak, şiddet

¹ Bu başvurular Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ ile İnsan Hakları Derneği Mersin Şubesi'nin Komisyonla ilettikleri dilekçeleri kapsamaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ve baskı iddiaları ile “A Takımı” adlı oluşumun sebep olduğu belirtilen hak ihlali iddiaları bulunmaktadır.

III. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

3686 sayılı “İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu” nun 6’ncı maddesine göre, Komisyon; alt komisyonlar kurmak suretiyle çalışabilir ve 5’inci maddesine göre; gerekli gördüğünde Ankara dışında incelemelerde bulunabilir. Ceza infaz kurumu ve tutukevlerindeki fiziki şartların ve kurum yöneticilerinin tutum ve davranışları ile mevzuattan kaynaklanan insan hakkı ihlallerinin incelenmesi amacıyla kurulan Alt Komisyon faaliyet yılı içerisinde, muhtelif ceza infaz kurumlarında incelemelerde bulunmaktadır. İncelemelerin genel amacı, ceza infaz kurumlarında, hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi dokunulmazlığı haklarına ve ceza infaz kurumları yaşam koşullarına ilişkin sorunların olup olmadığının tespitidir. Komisyon hazırladığı raporlarda ilgili kurumların tespit edilen sorunlara dikkatini çekmek ve bunlara dair çözüm önerilerini yetkili mercilerle paylaşmaktır. Söz konusu çözüm önerileri mevzuat değişikliği gerekliliğine vurgu yapabilmekte veya belli bir konudaki uygulamanın iyileştirilmesine dikkat çeken mahiyette olabilmektedir.

Tutuklu ve hükümlülerle birlikte ceza infaz kurumu görevlilerinin sorunları da incelemeler vesilesiyle milletvekilleri tarafından yerinde görülmekte ve bu durum mevcut sorunlara ilişkin parlamento ve kamuoyu duyarlılığının da artmasına hizmet etmektedir.

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Alt Komisyon ilk olarak Osmaniye Valiliği’ne nezaket ziyaretinde bulunmuş, ardından Cumhuriyet Başsavcısı ile kendi makamında görüşmelere geçilmiştir. Söz konusu görüşmelerde ceza infaz kurumlarından intikal eden şikâyetler hakkında bilgi alınmıştır. Buradaki temasların ardından, Heyet; ceza infaz kurumlarında yapılan toplantılara iştirak etmiştir.

Bu toplantılarda Osmaniye C Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki hükümlü ve tutuklular ile onların yakınları tarafından Komisyona ulaştırılmış olan çeşitli şikâyetler değerlendirilmiştir. Ardından Heyet tarafından rastgele koğuşlar seçilerek hükümlü ve tutuklularla cezaevinden hiçbir görevli olmaksızın görüşme gerçekleştirilmiştir. Son olarak, ceza infaz kurumları idaresinden bilgi ve belge toplanmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

V. İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ VE YAZILI METİNLER

Heyet çalışmasında, Birleşmiş Milletlerin 13 Mayıs 1977 tarihli “*Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar*”, 9 Aralık 1988 tarihli “*Herhangi Bir Biçimde Tutulan Veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü*” 14 Aralık 1990 tarihli “*Tutuklulara Uygulanacak Muameleler İçin Temel İlkeler*”; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 11 Ocak 2006 tarihli ve (2006)/2 nolu “*Hükümlülerin İyileştirilmeleri İçin Standart Asgari Kuralların Avrupa Metni*” (Avrupa Cezaevi Kuralları), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “*Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 sayılı Tavsiye Kararı*; 5275 sayılı “*Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun*” ve “*Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük*” hükümleri ile ilgili diğer mevzuatı dikkate almıştır.

VI. İNCELEMELER

1 BAŞSAVCILIK MAKAMINDA YAPILAN GÖRÜŞMELER

Başsavcılık makamında yapılan görüşmede Başsavcı Mustafa YABANOĞLU’nun yanı sıra, ceza infaz kurumlarından sorumlu Cumhuriyet Savcısı Tuncay YILMAZ, Ceza İnfaz Kurumu ve Tutukevleri İzleme Kurulu Başkanı Ertan ATÇI ile Kurul üyeleri yer almıştır.

Sayın YABANOĞLU yapmış olduğu genel bilgilendirmede, ceza infaz kurumlarında mevzuata uygun olarak gerçekleştirilen idari uygulamaların esnetilmesi için “*örgütlü*” hareketlerin tutuklu ve hükümlüler arasında görülebildiğine dikkat çekmiştir. Buna ek olarak, kurum personelinin tutuklu ve hükümlüler tarafından tehdit edilerek yıldırılmaya çalışılabildiğini vurgulamıştır.

Kuruma ilk girişteki aramalar hakkında bilgi veren Sayın YILMAZ ise, bu yerlerin birer “*ceza infaz kurumu*” olduğunun hatırdada bulunmasının gerekliliğine işaret etmiş; duyarlı kapının ikazı durumunda elbiselerin çıkarılması suretiyle aramaların yapılabileceğini söylemiştir. Sayın YILMAZ, aramalarda suç tipine göre farklı muamele yapılmadığının ve mevzuat hükümlerinin herkese eşit uygulandığının altını çizmiştir. Ceza infaz kurumu idaresine ilişkin şikâyetler olduğunda bunların mutlaka dikkate alındığını belirten Sayın YILMAZ; yapılan şikâyetlerden ötürü, hâlihazırda süren soruşturmaların bulunduğunu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

vurgulamıştır. Disiplin cezaları ile ilgili olarak ise, bunlara karşı infaz hâkimliğine başvurulabildiği ve idarenin verdiği cezalarının bu şekilde kaldırılabilirdiği ifade edilmiştir.

İzleme Kurulu Başkanı Sayın ATÇI ise; gezdikleri, inceledikleri koşullarda yönetimden ve işleyişten herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını söylemiştir. İzleme Kurulunun üyeleri de gelen şikâyetleri titizlikle incelediklerini, Komisyonumuza intikal eden sorunlardan bazılarının kendilerine de intikal ettiğini ancak iddiaların gerçeği yansıtmadığının görüldüğünü belirtmiştir.

2 OSMANİYE C TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

2.1 Kurum İdaresi Tarafından Komisyonumuza Yapılan Bilgilendirme

- Osmaniye C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 1950 yılında inşa edilmiş ve aynı yıl faaliyete başlamıştır.
- İki katlı ve taş duvarlı binaya zaman içerisinde ihtiyaca göre eklenti yapılarak toplam kapasite 14 koğuşa yükseltilmiştir. Böylece Kurum 196 hükümlü ve tutuklu barındırma kapasitesine ulaşmıştır. Bununla birlikte Kurumda kapasitenin üzerinde mahpus² barındırılmakta olup, 19.03.2012 tarihi itibarıyla 124 tutuklu ve 103 hükümlü olmak üzere toplam mevcut 227'dir.
- Tutuklu ve hükümlüler genellikle Osmaniye merkez ve ilçelerde ikamet eden kimselerdir. Kurumdaki hükümlüler 7,5 yıl ve altında ceza olan kişilerden oluşmaktadır.
- Kurumdaki 77 personelin dağılımı şöyledir:

Kurum 1'inci müdürü

2'nci Müdür : 2

İdare memuru : 1

Öğretmen : 1

Psikolog : 1

Muhasebe yetkilisi : 1

² Kanuni bir tabir olmamakla beraber, "mahpus" kelimesi tutuklu ve hükümlü anlamlarının her ikisini de barındıran çatı bir kavram olarak Raporda kullanılmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Kâtip	: 2
İnfaz ve koruma baş memur	: 6
İnfaz ve koruma memuru	: 58
Teknisyen	: 2
Şoför	: 2

- Hükümlü ve tutuklulara yönelik olarak İl Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde çeşitli mesleki ve sosyal-kültürel kurslar düzenlenmekte, hükümlü ve tutuklular bu kurslara katılarak hem birer meslek sahibi olmakta, hem de sosyal ve kültürel hayattan kopmayarak kendilerini tahliye sonrasına hazırlamaktadırlar. Sosyal ve kültürel faaliyetler kapsamında Kurumdaki hükümlü ve tutuklulara; anten sistemleri kurulumu, pasta yapımı ve sunumu, kilim dokuma-yapma, ahşap hediyelik eşya yapımı, alüminyum rölyef kabartma ve notalı bağlama gibi kurslar verilmektedir.
- Tutuklu ve hükümlülerin sağlık sorunlarının tedavisi için İl Sağlık Müdürlüğünden kuruma pazartesi ve perşembe günleri sağlık hizmetleri vermek için bir aile hekimi görevlendirilmiştir.
- Kurum bünyesinde uygun spor alanı bulunmamaktadır. Koğuş bahçelerine oluşturulan voleybol alanı ile hükümlü ve tutukluların spor ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca Kurum açık görüş alanına ziyaret günleri haricinde masa tenisi kurularak hükümlü ve tutuklulara arasında masa tenisi turnuvaları düzenlenmektedir.
- Sinema faaliyetleri çerçevesinde Kurum kütüphanesinde oluşturulan mini sinema salonu ile hükümlü ve tutuklulara her ay farklı bir film izlettirilmektedir.
- Cezaevi psiko-sosyal servisinde görev yapmakta olan psikolog tarafından 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren bugüne kadar toplam 214 bireysel görüşme, 11 aile görüşmesi, kuruma yeni gelen tutuklu ve hükümlülerle ilk görüşme yapmıştır. Hükümlü ve tutuklulara yönelik olarak grup çalışmaları yapılmaktadır. Bunlardan ikisi alkol ve madde bağımlılığı grup çalışması ile öfke ve kontrolü grup çalışmasıdır. Ayrıca aileye yönelik olarak 0-18 yaş aile eğitim kursları düzenlenmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

2.2 Koşullarda Yapılan Gözlemler ile Hükümlü ve Tutuklularla Gerçekleştirilen Görüşmeler

Osmaniye C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda koşullara girildiğinde göze çarpan ilk sorun kapasite fazlası tutuklu ve hükümlünün barındırılıyor olmasıdır. Bir koğuştaki mahpusun anlattığına göre; koşullarda normalde 18 kişinin kalması gerekirken hâlihazırda 27 kişi kalmakta olup, bu sayı kimi zaman 30'un üzerine çıkabilmektedir. Fiziki şartların da olumlu olmadığı gözlenmiştir: Duvarların bakımsız ve nemden dökülmüş olduğu görülmüş; koğuş temizliğinin, ranza ve yatak düzeninin yeteri kadar sağlanamamasından kaynaklı düzensiz ve karışık bir koğuş ortamı ile karşılaşmıştır. Koğuşlara girer girmez mekânın büyüklüğüne oranla fazla sayıda kişinin aynı ortamda teneffüs ediyor olmasının getirdiği ağır–oksijensiz hava hemen hissedilmiştir. Diğer dikkat çekici hususlar ise, tutuklu ve hükümlülerin bir arada barındırılması ve mahpusların sakal tıraşlarının fevkalade düzgünlüğü olmuştur. Koşullarda dile getirilen şikâyetlerin başlıcaları özetle şu şekildedir:

- Koğuşlar çok kalabalık olup havalandırma sistemi (tavanda dönen pervaneler) ve pencereler yetersizdir.
- Tuvalet ve banyo gibi zorunlu ihtiyaçların karşılandığı kısımlar hem yetersiz hem de bu yerler koğuş yerleşim planı içerisinde uygun bir konumda bulunmamaktadır.
- Kurumdaki sosyal faaliyetler yetersizdir.
- Telefonla görüşme hakkının kullanılması esnasında, karşıdaki kişinin üç defa aranması sonucu telefona cevap verilmemesi halinde, aynı gün içerisinde yeniden arama yapmalarına ilişkin imkân sunulmayıp bir hafta beklenilmesi istenmektedir.
- Özellikle içerik itibariyle ceza infaz kurumu aleyhine konuları ihtiva eden dilekçeler, ilgili mercilere gönderilmemektedir.
- Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılma ve ziyaretçiler ile görüşebilme haklarından yararlanabilmek için tutuklu ve hükümlüler sakal tıraşı olmak zorundadır.
- Kuruma ilk girişte tutuklu ve hükümlülerin tamamı istisnasız bir şekilde çıplak olarak aranmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

3 OSMANİYE T TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

3.1 Kurum İdaresi Tarafından Komisyonumuza Yapılan Bilgilendirme³

Kurum müdürünün vermiş olduğu bilgilendirmeye göre, Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu 2010 yılında faaliyete geçmiş modern bir yapıya sahiptir. 2010 yılında açıldığında Kurumun ilk kapasitesi 650 kişidir. Zamanla binaya yapılan eklemeler ve ranza sayısının artırılması yoluyla tutuklu ve hükümlü barındırma kapasitesi sırasıyla 850 ve 1000'e çıkarılmıştır. Bununla birlikte hâlihazırda Kurumda barındırılan mahpus sayısı kapasitenin üzerinde olup 1212 kişidir.

Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda bulunan mahpusların suç grubuna göre dağılımı şöyledir:

Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma veya Bu Örgüte Üye Olma	: 74
Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma	: 48
Hırsızlık	: 158
Adam Öldürme	: 236
Yağma	: 145
Dolandırıcılık	: 13
Yaralama	: 60
Cinsel İstismar	: 102
Hürriyeti Tahdit	: 9
Cürüm Eşyasını Satın Almak	: 1
Göçmen Kaçakçılığı	: 1
Hakaret	: 5
6136 SYM	: 11

³ Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda, Kurum müdürünün makamında yapılan görüşmede yer alan Alt Komisyon üyesi haricindeki diğer milletvekillerinin seçim bölgeleri ve isimleri şöyledir: Adana Milletvekili, Ümit ÖZGÜMÜŞ; Afyonkarahisar Milletvekili, Ahmet TOPTAŞ; Manisa Milletvekili, Özgür ÖZEL; Malatya Milletvekili, Veli AĞBABA; Mersin Milletvekili, Aytuğ ATICI; Tunceli Milletvekili, Hüseyin AYGÜN.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Kamu Malına Zarar Verme	: 3
Kasten Bina Yıkma	: 1
Konut dokunulmazlığını İhlal	: 4
Uyuşturucu Ticareti	: 325
Parada Sahtecilik	: 5
Resmi Belgede Sahtecilik	: 5
Şartlı Tahliyeyi İhlal	: 2
Tefecilik	: 2
Zimmet	: 1
Taahhüdü İhlal	: 5
Vergi Usul Kanununa Muhalefet	: 1
Toplu Silah kaçakçılığı	: 2
Askeri Ceza Kanununa Muhalefet	: 3

Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda, Kurum müdürünün, makamında yapılan görüşme soru-cevap şeklinde gerçekleşmiştir. Toplantıda Kurum müdürü ile birlikte ceza infaz kurumunda görevli savcı, aile hekimi ve Eğitim Kurulu üyeleri de katılmıştır.

Kurum müdürünün odasında, ilk olarak, “*asil insanlar idare eder, aciz insanlar şikâyet eder, basit insanlar iftira eder.*” yazılı tabela dikkat çekici bulunmuştur. Aynı tabelanın açık görüşün gerçekleştiği salonda ziyaretçilere dönük bir şekilde asılmasının kabul edilebilir olmadığı vurgulanarak, bu durum eleştiri konusu edilmiştir. Kurum müdürü ise cevaben, tabelanın Kurum personeline hitap eden sözleri içerdiğini aktarmıştır.

Koşullarda gerçekleştirilecek inceleme öncesi, çeşitli basın-yayın organlarındaki haberlere konu olan uygulamalar ile milletvekillerine/Komisyonula ulaşan şikâyetler hakkında Kurum idaresine aşağıda belirtilen sorular yöneltilmiştir.

- **Ceza İnfaz Kurumundaki Açlık Grevine İlişkin Sorular:**

Kurum müdürü ve aile hekimi 9 hükümlünün açlık grevinde olduğunu ve bu kişilerin düzenli olarak sağlık kontrolünden geçirildiğini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan, Kurumda her an hazır bir ambulansın bulunmadığı öğrenilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- **“Sohbet Hakkı”na İlişkin Sorular:**

Kurum müdürü vermiş olduğu bilgilendirmede, tutuklu ve hükümlülerin sosyal faaliyetler çerçevesinde bir araya geldiğini, mahpuslara ayrıca sohbet hakkının tanınmadığını ifade etmiştir.

- **“Ani Müdahale Grupları”na⁴ İlişkin Sorular:**

Kurum müdürünün vermiş olduğu bilgilendirmeye göre, söz konusu edilen birim 2005 yılından beri faaliyet gösteren “robocop” kıyafetli “hazır kuvvet”tir. Bu kişiler infaz memurları içinden Kurum müdürü tarafından seçilmekte olup, Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu’ndaki sayıları 10’dur. Bahsedilen 10 kişi; firar, isyan gibi ani gelişen olağanüstü olaylara müdahale için eğitilmiştir. Bunun dışında bir odada sayım verilmesine karşı direniş gösteriliyorsa, yine bu kişilerin müdahalesi söz konusu olabilir. Müdahaleler etkisiz hale getirme amacı gütmekte olup, darp içermemektedir. Bu ekibin öfke kontrolü programı ayrıcalıklı olarak uygulanmaktadır.

- **Kurumda Askeri Usulle Sayım Yapıldığına İlişkin İddialar Hakkındaki Sorular:**

Kurum müdürünün vermiş olduğu bilgilendirmeye göre, sayımlar için tutuklu ve hükümlülerin tek sıra olması sayım yapılan yerdeki darlık nedeniyle mecburen gerçekleşmektedir. İdareden saklanan fiziksel şiddet ve darp olaylarının sayım esnasında tespitinin yapılabilmesi için infaz memurlarının mahpusları görmeleri sağlanması gerekliliği de bulunmaktadır. Sayım sırasında tutuklu ve hükümlüler “1, 2, 3, 4...” diye seslice saymaktadır. Bu Kuruma gelen tutuklu ve hükümlülerin adapte olduğu bir kural olup, böyle bir sayım için kimse zorlanmamaktadır.

- **Bazı Yayınların Kuruma Girişinin Keyfi Bir Şekilde Engellendiğine İlişkin İddialar Hakkındaki Sorular:**

Kurum müdürü hiçbir yayının keyfi bir şekilde engellenmediğini Tüzüğü ilgili maddesi uyarınca⁵ işlemlerin gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Buna göre; gazete, kitap,

⁴ Ceza İnfaz Kurumlarındaki bazı mahpuslar tarafından bu gruplar “A Takımı” olarak adlandırılmaktadır.

⁵ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğü 87’nci maddesinin 3’üncü fıkrası uygulamaya dayanak olarak sunulmuştur. Söz konusu hüküm ve hükmün uygulaması “Değerlendirme ve Sonuç” bölümünde ayrıntılı olarak tahlil edilecektir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

dergi gibi yayınlar “Kurum güvenliğini tehlikeye düşürmesi” veya “müstehcenlik” içermesi gibi nedenlerle ve “Eğitim Kurulu” kararıyla tutuklu veya hükümlülere verilmeyebilmektedir.

- **Dilekçelerin İşleme Alınmadığına İlişkin İddialar Hakkındaki Sorular:**

Kurum müdürü dilekçe ve mektupların mevzuat hükümlerine uygun bir şekilde işleme alındığı ifade edilmiştir.⁶

- **Tutuklu ve Hükümlülere Günlük Sakal Tıraşı Olma Zorunluluğu Getirildiğine İlişkin İddialar Hakkındaki Sorular:**

Kurum müdürü vermiş olduğu bilgilendirmede, keyfi bir uygulamanın olmadığını Tüzüğün ilgili hükmü uyarınca⁷ “alışılmışın dışında” saç ve sakala müsaade edilmediğini ifade etmiştir.

- **Kuruma İlk Girişte Herkesin Çırılçıplak Soyundurulduğuna İlişkin İddialar Hakkındaki Sorular:**

Kurum müdürü vermiş olduğu bilgilendirmede üst aramalarında keyfi davranılmayıp mevzuatın öngördüğü şekilde hareket edildiğini söylemiştir. Buna göre, Kuruma gelen her mahpusun Kuruma ilk girişte ayrıntılı olarak arandığını, aramalarda önce üst elbiselerin çıkarıldığını, ardından üst kısmın giydirilerek alt elbiselerin çıkarıldığını belirtmiştir. “oyuk araması” gerekiyorsa bunun doktor kontrolünde gerçekleştirildiğini eklemiştir. Kurumda üç buçuk aydır görev yapan aile hekimi ise, hiç oyuk aramasında bulunmadığını kaydetmiştir. Kurum müdürü ziyaretçilerin de yine mevzuata uygun olarak arandığını; aramalar neticesinde bıçak, sim kart ve uyuşturucu gibi maddeler ele geçirdiklerini ifade etmiştir.

3.2 Koşullarda Yapılan Gözlemler ile Tutuklu ve Hükümlülerle Yapılan Görüşmeler

3.2.1 Kadınların Bulunduğu Koşullarda Yapılan Görüşme ve Gözlemler

Ziyaret edilen kadın koşullarında kapasite üzeri barındırılan tutuklu ve hükümlüye rastlanmamıştır. Koşullarda fiziki açıdan kaydadeğer bir sorun da tespit edilmemiştir.

⁶ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 68/3 uyarınca.

⁷ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 112 ve 113’üncü maddeleri uyarınca.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Görüşme esnasında bazı tutuklu ve hükümlülerin heyetin Kurumdan ayrılması sonrasında baskı görecekları endişelerini dile getirerek, idare hakkında olumsuz değerlendirmede bulunma konusunda çekinik davranması dikkat çekici bulunmuştur. Koğuşlarda bulunanların heyete ilettiği başlıca şikâyetler şunlardır:

- Kurum 1'inci müdürü ve cezaevi savcısı ile görüşmek pek mümkün olmamaktadır.
- İdarenin husumetli kişileri aynı koğuşta barındırmama konusunda gerekli özeni göstermemesi neticesinde koğuşta kavgalar yaşanabilmektedir.
- Kantinden yapılan siparişlerle gelen ürünlerin yanlış olması durumunda, ürünler değiştirilmemekte ve mahpuslar istemedikleri ürünleri satın almak zorunda bırakılmaktadır.
- Kadın koğuşlarında 2'si kreşe giden toplamda 4 çocuk kalmakta olup, kantinde oyuncak satılmadığından çocuklara oyuncak temin edilememektedir.
- İnfaz memurları zile basarak çağrılmaları konusunda çok sıkı kurallar koyduğundan kavga çıktığında zile basmak konusunda tereddüt yaşanmaktadır.
- Ziyaretçilerle yapılan görüşler kısa tutulmakta ve görüş bittiğinde insanlara kaba bir şekilde bağırlarak koğuşlara dönmelerinin istenmektedir.
- Kuruma ilk girişte istisnasız bir şekilde tutuklu ve hükümlülerin tamamı çırılçıplak soyularak aranmaktadır.

3.2.2 Çocukların Bulunduğu Koğuşlarda Yapılan Görüşme ve Gözlemler

Koğuşlara girildiğinde çocukların hazır ol vaziyetinde heyeti karşılaması dikkat çekici bulunmuştur. Çocuklara heyetin orada bulunma amacı aktarıldıktan sonra, onlarla sohbet edilmiş ve sorunları dinlenmiştir.

Günü nasıl geçirdiklerine ilişkin olarak, çocuklar; pek bir faaliyette bulunamadıklarını, spor için 14 günlük periyotlarla bir saatliğine dışarı çıkarıldıklarını ancak toplarının olmaması nedeniyle bu sürenin de keyifli geçmediğini belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde çocuk mahpuslar arasında okuma-yazma bilmeyenin de olduğu öğrenilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Dokuz kişinin barındırılmakta olduğu çocuk koğuşlarının birinde, sadece dört kişiye yetecek büyüklükte bir masanın olduğu görülmüştür. Çocuklar masa ve tabak yetersizliği nedeniyle yemekleri sırayla yemek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Çocuklar tarafından dile getirilen diğer şikâyetler ise, bazı görevlilerin takındığı sert tavırlar ile yazdıkları dilekçelerin dışarı çıkarılmadığı ve bir keresinde dilekçe yazdıkları için kendilerine kızıldığına ilişkin olmuştur.

3.2.3 Diğer Koğuşlarda Yapılan Gözlemler ile Tutuklu ve Hükümlülerle Gerçekleştirilen Görüşmeler

Ziyaret edilen bazı koğuşlarda kapasite yetersizliği nedeniyle az sayıda kişinin yerde yattığı gözlenmiştir. Daha önce aralarında yüksek güvenlikli Kurumların da olduğu CİK'lerde kaldıklarını beyan eden tutuklu ve hükümlüler fiziki şartlar dışındaki diğer unsurların Osmaniye T Tipi kapalı CİK'te olumsuz olduğunu dile getirmişler ve bu nedenle içlerinden bazılarının açlık grevinde olduklarını ifade etmişlerdir. Koğuşlarda görüşülen tutuklu ve hükümlülerin başlıca şikâyetleri şunlar olmuştur:

- Kurum 1'inci Müdürünü görememekteyiz.
- Sıcak su verilmesi konusunda sorunlar yaşamaktayız.
- Aramıza hiçbir eğitim faaliyetine katılmayanlar bulunmaktadır.
- Bazı kitap ve gazeteler güvenlik açısından sakınca doğuracağı gibi sebeplerle Kuruma alınmamaktadır.
- Disiplin cezaları son derece keyfi bir şekilde verilmektedir. Bu konuda ayrıntılı bir açıklamada bulunan bir mahpus; gardiyana karşı gelme, sayıma karşı gelme gibi sebeplerle, 1,5 yıl içerisinde almış olduğu disiplin cezalarının, birleşerek iki yılı aştığını söylemiştir.
- İnfaz hâkimliği disiplin cezalarına ilişkin vermiş olduğu kararlarda yansız davranmamakta veya incelemede gerekli özeni göstermemektedir.
- Sayımlar askeri usulle yapılmakta olup, herkesin sırayla kendine düşen sayıyı yüksek bir şekilde seslendirmesi suretiyle gerçekleştirilmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Günlük sakal tıraşı olma zorunluluğu bulunmakta olup, bu şartı yerine getirmeyenler her türlü faaliyetten men edilmektedir. Zorunlu sakal tıraşına ilişkin koşulların birinde anlatılan bir olay trajikomik bulunmuştur. İddiaya göre, koşu tahtasında bulunan tutuklu saçını kestirmek için berbere gitmeyi talep ettiğinde, berbere gidebilmesi için söz konusu kişiden öncelikle sakal tıraşı olması istenmiştir.
- Farklı siyasi partilere mensup çok sayıdaki milletvekiline ve TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na mektup gönderdiğimiz halde bunlara dilekçe çıkış numarası verilmemiştir. İdare tarafından bir dilekçe işleme konulursa, bu durum adeta bir lütuf bahşedilmişçesine anlatılmaktadır.
- Görüşlere gidilirken sağa sola bakılması yasaklanmakta sadece öne bakılması şart koşulmaktadır.
- Sistemli bir şekilde şiddet veya dayak bulunmamakla birlikte, onur kırıcı davranışlar son derece yaygın olarak gerçekleşmektedir.
- Kuruma başka bir ceza infaz kurumunda geliniyor olsa dahi, ilk girişte, tüm tutuklu ve hükümlüler -iç çamaşırları dâhil- soyundurulmaktadır. Üst çıkartılma işlemi önce üst elbiselerin çıkarılması, ardından üst elbiselerin giydirilerek alt elbiselerin çıkarılması, şeklinde bir uygulama bulunmamakta olup; tüm giysilerin birlikte çıkartılması istenmektedir. Konuyla ilgili yaşadıklarını anlatan bir hükümlü, Kuruma ilk girişte kolluk görevlileri (jandarma) tarafından üzerinin tamamen çıkarılmak istendiğini ancak "dinim elvermiyor" şeklindeki karşı çıkışı üzerine, askerin müsamaha gösterdiğini, bununla birlikte kurum içerisine girdiğinde duyarlı kapının ikazı olmaksızın görevliler tarafından zorla çıplak soyundurulduğunu iddia etmiştir. Yaşının 60'ın üzerinde olduğunu beyan eden bir başka mahpus ise çıplak soyundurulmak suretiyle "horlandığımı" belirtmiştir.

VI. DEĞERLENDİRME ve SONUC

Hükümlülük ve tutukluluk hali, hapsedilen bireyin hak ve özgürlüklerinin bir kısmının kısıtlı hale gelmesine yol açar. En başta ve amaç olarak hürriyeti sınırlanan birey, diğer haklarını kullanmada doğal olarak özgür bir vatandaştan daha kısıtlıdır. Ancak bu durum, onun insan onuruna uygun yaşama ve muamele görme hakkından alıkoymaz. Bu halde

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Devlet, kanuna uygun olarak hapsedilmiş bireylere insanca yaşama ve muamele etme yükümlülüğü altındadır.

İncelemede bulunulan C Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda ilk göze çarpan husus, yapının (Kurum binası) modern ceza infaz kurumu anlayışıyla bağdaşmayacak olumsuz nitelikleri olmuştur. Bu durumun, temizlik meselesi başta olmak üzere, koşullardaki aşırı kalabalığın tetiklediği pek çok sorunu daha da derinleştirdiği gözlenmiştir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Üye Devletlere sunduğu Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 sayılı Tavsiye Kararında *“cezaevlerindeki kalabalıklaşmanın ve cezaevi mevcudundaki artışın bir bütün olarak hem insan hakları hem de ceza infaz kurumlarına, cezaevi idarelerine ve ceza adaleti sistemine karşı önemli bir sorun yarattığını”* vurgulamıştır. Bahsedilen sorunların C Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda görülebildiği rahatlıkla söylenebilir. Kurum idaresi vermiş olduğu bilgilendirmede; Kurumun 196 hükümlü ve tutuklu barındırma kapasitesine sahipken, mevcudun 227 olduğunu ifade etmiştir. Bu hesaba göre, Kurumda sadece 31 mahpus fazlalığı olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna karşın, incelenen koşullarda koğuş kapasitelerinin çok üzerinde tutuklu ve hükümlünün barındırıldığına şahit olunmuştur. Bu nedenle sadece yatacak yer eklenmesi suretiyle, Kurumun barındırma kapasitesinin artırıldığı izlenimi edinilmiştir. Diğer bir deyişle Kurum kapasitesi ve mevcuduna ilişkin sunulan sayısal verilerin koşullarda gözlenen aşırı kalabalıkla çeliştiği düşünülmektedir.

İncelemede dikkat çekici bir başka konu, C Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nun (C Tipi) fiziki şartlarının T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'yla (T Tipi) karşılaştırıldığında oldukça olumsuz olmasına karşın C Tipinin mahpuslarca daha tercih edilir bulunmasıdır. Koşullarda yapılan görüşmede C Tipindeki bazı mahpuslar daha önce T Tipinde kalmış olduklarını ve T Tipindeki idarenin tutum ve davranışlardan ötürü orada yeniden kalmayı istemeyeceklerini beyan etmiştir. Bu durum fiziki koşullardaki iyileştirmenin tek başına yeterli olmayacağını göstermektedir.

Osmaniye'deki kapalı ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilen inceleme esnasında Komisyonca dikkat çekici bulunan diğer hususlar aşağıda başlıklar halinde sıralanmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Ceza İnfaz Kurumu Personeline İlişkin Sorunlar:

Hapishane personeli ile mahpuslar arasında oldukça yakın bir etkileşim vardır. Bu nedenle personelin tutum ve davranışlarının karşılıklı ilişkisi yerine yapıcı unsurlar barındırması önem arz etmektedir. Bahsedilen olumlu atmosferin teşekkülü personelin eğitimi ve niteliğiyle yakından ilişkilidir. Bu hususta, öncelikli olarak belirtilmesi gereken, ceza infaz kurumu çalışanlarının stresli ve zor bir görevi yerine getirdiklerinin kabulüdür. İş koşullarının yanı sıra, mesleğin saygınlığına ilişkin toplumda duyulan genel kuşku ve özlük haklarının cezbedicilikten uzak olması infaz memurluğunu, çoğu zaman, iş arayanların son başvurduğu meslek haline getirmektedir.⁸ Durum böyle olunca, kendisi ve işiyle barışık kişilerin ceza infaz kurumlarında istihdam edilip edilemediği konusunda soru işaretleri oluşmaktadır. Buna ek olarak, personele ilişkin nitelik sorununun meslek içi eğitim kapsamında dahi büsbütün giderilmesinin imkân dâhilinde olmayabileceği endişesi belirmektedir. Açıklananlar ışığında, daha nitelikli ve çalışma huzuruna sahip kişilerin bu kurumlarda istihdam edilmesine olanak tanıyacağı düşüncesiyle, mesleğin talep edilir hale getirilmesi hususunda yapılacak iyileştirmelerin Komisyonca memnuniyetle karşılanacağını vurgulamak gerekmektedir.

• Süreli ve Süresiz Yayınlardan Faydalanılmasına İlişkin Sorunlar:

Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda şikâyet edilen hususlardan biri de yazılı materyallerden faydalanılmasına ilişkin karşılaşılan güçlüklerle ilgili olmuştur. Kitap ve gazetelerin mahpuslara verilmemesine dair kararları vermekle yetkili birim, başkanlığını ceza infaz kurumu müdürünün yaptığı "Eğitim Kurulu"dur. Söz konusu Kurul Tüzüğü'nün 87'nci maddesine⁹ istinaden "kurum güvenliğini tehlikeye düşürdüğü"

⁸ İrfan, NEZİROĞLU; "A Comparison of Law and Practice within the Turkish Prison System with Relevant International Prison Standards, with Special Reference to F-Type High Security Prisons", **Turkish Studies**, Vol. 7, No. 3, 2006, s. 427.

⁹ 06.04.2006 tarihli "Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük"ün 87'nci maddesinin 3'üncü fıkrası şöyledir: "Eğitim kurulunca, kurum güvenliğini tehlikeye düşürdüğü veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsadığı tespit edilen yayın hükümlüye verilmez." (Benzer hükümler 13.12.2004 tarih ve 5275 sayılı "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun"un 62'nci maddesinde de yer almaktadır).Kütüphane Kitaplık Yönergesinin 11 ve 12'nci maddeleri de yine Eğitim Kurulu'nun yasaklamalarına dayanak teşkil etmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

veya “*müstehcen*” içeriğe sahip olduğu sebebiyle bazı yayınları hükümlülerin istifadesine sunmayabilmektedir.

Bu çerçevede Eğitim Kurulu’nun vermiş olduğu kararlar incelendiğinde ilk göze çarpan husus yasaklamaların neden kaynaklandığının müphemliğidir.

Yayınların hükümlülere verilmemesi hususunda Komisyon önceki tarihli bir raporunda¹⁰ belirttiği ilkeleri yineleyerek, mahkeme kararı olmaksızın bir yayın hakkında yapılacak kısıtlamaların oldukça sıkı koşullara bağlanmasının ve somut gerekçeleri içermesinin gerekliliğine vurgu yapmayı uygun bulmuştur.

- **Dilekçelerin İşleme Konulmamasına İlişkin Sorunlar:**

Dilekçelerin işleme konulmadığı iddiası incelemede bulunulan her iki ceza infaz kurumunda ortak bir şekilde dile getirilen bir husus olmuştur. Mahpuslar; aralarında TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile bazı milletvekillerinin bulunduğu pek çok yer ve kişiye yazdıkları dilekçeler için kendilerine “*çıkış numarası*” verilmediğini beyan etmişlerdir. İddiaların hemen her koşulda dile getirilmesi ve Komisyona intikal eden ciddi şikâyetlerin istisnasız hepsinin ebeveyn, akraba, kardeş gibi kişilerce –muhtemelen görüşlerde ve telefonda anlatıldığı kadarıyla- kaleme alınmış olduğunun görülmesi birlikte değerlendirildiğinde, üzerinde önemle durulması gereken bir sorunun olduğu ortaya çıkmaktadır. İdare aleyhine olduğu düşünülen dilekçelerin Kurumların dışına çıkarılıp çıkarılmadığı hususu başta ceza infaz kurumu savcısı ve izleme kurulu olmak üzere, denetim görevini yerine getirenlerin dikkatine sunulmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

- **“Sohbet Hakkı”na İlişkin Sorun:**

Mevzuatta tutuklu ve hükümlüler için öngörülüş hakların idare tarafından dar yorumlandığı bir diğer husus sohbet hakkıyla ilgilidir. Sohbet hakkıyla ilgili sorun T Tipi Ceza İnfaz Kurumu’nda mahkûmlara “*sohbet hakkı*”nın tanınmadığının öğrenilmesiyle ortaya çıkmıştır. Oysa inceleme yapılan pek çok ceza infaz kurumunda sohbet hakkıyla ilgili sorunlar/şikâyetler bu hakkın 10 saatten daha az

¹⁰ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Van M Ve F Tipi Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu, 2009, ss. 12-13, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/Van_Ceza_infaz_Kurumlari_inceleme_Raporu.pdf.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

kullandırılmasından kaynaklanmaktaydı.¹¹ Sohbet hakkıyla ilgili olan 22.01.2007 tarih ve 45/1 nolu “Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve Diğer Hükümler Hakkında Genelge”nin ortak etkinlikler başlıklı 3’üncü bölümü şöyledir: “Güvenlik bakımından tehlike yaratmadığı ölçüde, idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen istekli hükümlü ve tutuklular, 10 kişiyi aşmayacak gruplar hâlinde ve idarenin gözetiminde, açık görüş alanlarında veya diğer ortak yerlerdeki sosyal faaliyetler çerçevesinde haftada toplam 10 saati aşmamak üzere sohbet amacıyla bir araya **getirilebilir**. Bu faaliyet hafta içerisinde açık görüş, avukat ve ziyaretçi görüşlerini aksatmayacak şekilde yaptırılır.”

Söz konusu Genelgeye mukabil idare tarafından yapılan açıklamada tutuklu ve hükümlülerin sosyal faaliyetler kapsamında bir araya getirildiği fakat onlara ayrıca “sohbet hakkı” tanınmadığı belirtilmiştir. Bu açıklamadan idarenin anılan Geneldeki “getirilebilir” ibaresinin kendisine tanıdığı geniş takdir yetkisini kullanarak açık görüş alanlarında yapılacak sohbet faaliyetini hayata geçirmedeği yorumu yapılabilir.

- “Ani Müdahale Grupları”:¹²

Yapılan incelemede ağırlıklı olarak şikâyet edilen bir husus olmamakla birlikte, bazı basın yayın kuruluşlarında ve Komisyona iletilen başvurularda bu konudaki şikâyetlere yer verilmesi konuya değinilmesini zaruri kılmıştır.

Adalet Bakanlığı’ndan alınan bilgilendirmeye göre, ceza infaz kurumlarında, 2008 tarihinden itibaren müdahale biriminde on kişilik personelin giyebileceği kadar kıyafet bulundurulmaktadır. Söz konusu kıyafetler, Ceza İnfaz Kurumları Personeli Eğitim Merkezleri tarafından, infaz ve koruma başmemurları ile infaz ve koruma memurlarına verilen yakın savunma eğitimi almış personel tarafından kullanılmaktadır. Delici ve kesici aletlere dayanıklı ve kesilmez eldiven ihtiva eden “Robocop” adlı kıyafeti

¹¹ Konuyla ilgili geçmiş dönem Komisyon raporları için bakınız: İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Batman M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu, 2009, s. 7, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/kr_23_Batman_Raporu.pdf. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Erzurum E ve H Tipi Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu, 2009, s. 9, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/kr_23_erzurum_14042009.pdf.

¹² “Ani Müdahale Grupları” hakkında Raporda yer alan bilgiler için Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından iletilen 30.03.2012 tarihli bilgi notundan faydalanılmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

giyen bu personel; tıraş bıçağı, cam kırığı gibi nesnelere saldırılması durumunda, mahkûma zarar vermeden onu etkisiz hale getirebilmektedir.

Bu uygulamanın dayanağını Tüzüğün 22'nci maddesinin 8'inci bendi teşkil etmektedir: *“İnfaz ve koruma baş memuru ile infaz koruma memuru kurumun güvenliğini bozan firara teşebbüs, isyan, rehin alma, saldırı, yasaya ve düzenlemelere dayalı bir emre karşı aktif ve pasif fiziki direnme gibi olaylar ile 5237 sayılı Kanunun 25 inci maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk hali ortaya çıktığında kurum en üst amirinin izni ile zor kullanabilir. Acil hallerde tehlikenin ortadan kaldırılması amacıyla izin alınmaksızın da zor kullanılabilir. Durumu derhal en üst amire iletir. Zor kullanan personel gerekenden fazla kuvvet kullanamaz.”* Ayrıca Tüzüğün 82'nci maddesindeki hüküm¹³ uyarınca, Kurumlara *“iç yönetmelik”* düzenleme yetkisi verilmiştir.¹⁴ Ani müdahale gruplarının oluşturulması ile çalışma usul ve esasları iç yönetmelikle belirlenmektedir. Kurumların hazırlamış oldukları iç yönetmelik, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün onayı ile uygulamaya konulmaktadır.

Komisyon anılan personelin olayın olmadığı rutin zamanlarda mahkûmlara gözdağı verme, onları sindirme amaçlı kullanılmaması gerektiği kanaatindedir.

Zamanın hızlı aktığı, sürekli yeni ihtiyaçların ortaya çıktığı günümüzde her ayrıntının mevzuatla düzenlenmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır. Diğer taraftan farklı ceza infaz kurumlarında birbiriyle örtüşmeyen uygulamaların önlenmesi ve bu konuda kamuoyunda gündeme gelen tartışmaların sonlandırılması amacıyla, genelge, yönetmelik gibi daha alt mevzuat düzenlemelerinde *“Ani Müdahale Grupları”*na yer verilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

¹³ 06.04.2006 tarihli *“Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük”*ün 82'nci maddesi şöyledir: *“(1) Her kurumun, hükümlülerin kurum içindeki yaşam tarzını ayrıntıları ile gösteren bir iç yönetmeliği bulunur. (2) İç yönetmelikler, Bakanlıkça hazırlanan örnek iç yönetmeliklere uygun olarak kurumun ihtiyaçları ve özel nitelikleri göz önünde tutulmak suretiyle ve bu Tüzük hükümleri de dikkate alınarak kurum en üst amiri tarafından düzenlenir ve Genel Müdürlüğün onayından sonra uygulanır.”*

¹⁴ Bu minvalde hazırlanan Osmaniye T Tipi Ceza İnfaz Kurumu İç Yönetmeliğinin *“Müdahale Ekibi”* başlıklı 14'üncü maddesi şöyledir: *“Kurumun disiplin, asayiş ve güvenliği bozacağı düşünülen olaylara müdahale etmek üzere, güvenlik ve gözetim personelinden 10 kişi gündüz görevli olup, vardiyalarda ise vardiya mevcudunun 1/3'ü (18 kişilik vardiyada 6 kişi) oranındaki bir İnfaz ve Koruma Baş Memurları ile İnfaz ve Koruma Memurları görev yapar.”*

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- **Sakal Tıraşına İlişkin Sorunlar:**

Sakal tıraşı olma zorunluluğu incelenen her iki ceza infaz kurumunda da şikâyet edilen bir husus olmuştur. Konuyla ilgili Tüzüğün 112’nci maddesinin 4’üncü fıkrası şöyledir: “*Hükümlülerin, toplum içinde alışılmışın dışında saç, bıyık ve sakal uzatmalarına izin verilmez.*” Anılan hükümde geçen “*alışılmışın dışında*” tabirinin üzerinde durmak gerekmektedir. Kuşkusuz bu tabir, farklı sosyal ve kültürel geçmişe sahip kişiler tarafından değişik anlamlandırılmaya müsait olup, herkesin kendine göre bir tür “*alışılmışlık*” tanımının olması mümkündür. Bununla birlikte, günlük veya birkaç günlük sakalla dolaşan tutuklu ve hükümlülerin “*alışılmışın dışında*” kabul edilmesine olanak bulunmadığı değerlendirilmektedir. Aksi yöndeki bir düşünce, yani mahpusların birkaç günlük sakalı var diye alışılmışın dışında “*sakallı kişiler*” olarak addedilip, her türlü faaliyetten men edilmesi iyileştirme (rehabilitasyon) odaklı infaz rejiminin amaçlarıyla çelişecektir. Böyle bir çıkarım aynı zamanda anılan mevzuat hükmünün sistematik yorumuna da ters düşecektir. Nitekim “*sakal uzatmama*” kuralının yer aldığı Tüzüğün “*Sağlığın Korunması ve Tıbbî Müdahâleler*” başlıklı dördüncü bölümünde yer alan 112’nci maddesinin başlığının “*Hükümlülerin temizliği*” şeklinde olması bu yorumu teyit etmektedir. Açıklananlar ışığında, temizlik ve sağlık açısından ciddi sorun teşkil etmiyorsa, bir hükümlünün sakalına ilişkin idari bir tasarrufta bulunulmasını haklı kılan bir nedenin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

Konunun bir başka önemli boyutu ise, zorunlu sakal tıraşı uygulamasının idareye karşı ciddi tepki doğurması ve maksadının hilafına neticelenen trajikomik bir hal almasıdır. Nitekim T Tipi Ceza İnfaz Kurumu’nun bir koğuşundaki mahkûmlar, geçmişte böyle bir adetleri olmamakla beraber, idarenin yasaklayıcı tutumundan ötürü, artık sakal bıraktıklarını ifade etmişlerdir.

- **Aramaya İlişkin Sorunlar:**

T Tipi Ceza İnfaz Kurumu’nda daha yoğun olarak dile getirilmekle birlikte her iki ceza infaz kurumunda da şikâyet konusu olan en ciddi husus kuruma ilk girişte yapılan aramalara ilişkin olmuştur. Aramalara ilişkin usul ve esaslar Kanunun¹⁵ 86’ncı

¹⁵ 13.12.2004 tarih ve 5275 sayılı “*Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun*”.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

maddesi ile Tüzüğün 46'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Her iki mevzuatta da aramalarda “*insan onuruna saygının*” esas olduğu belirtilmektedir. Tüzüğün 46'ncı maddesi “...kuruma sokulması veya bulundurulması yasak madde veya eşya bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin varlığı ve kurum en üst amirinin gerekli görmesi hâlinde”¹⁶ belirlenen esaslar çerçevesinde çıplak arama yapılabileceğini kayıt altına almıştır. Bu hükümlerden çıplak aramanın belirli kıstaslara bağlanmış istisnai bir uygulama olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, her iki ceza infaz kurumunun farklı koşullarında bulunan ve farklı suç grubuna mensup çok sayıda mahpus kuruma ilk girişte tamamen çıplak hale getirilerek arandığını beyan etmiştir. Bu ifadeler Komisyonca inandırıcı bulunmuş ve şartları oluştuğunda istisnai olarak uygulanması gereken çıplak aramanın bu ceza infaz kurumlarında genel bir kural haline getirilmiş olduğu kanısı oluşmuştur.

- **Diğer Konular:**

İncelemede hemen çözülebilir nitelikteki bazı eksikliklerin idareye bildirilmesine rağmen giderilmemesi yönetim anlayışı bakımından sorunlu bulunmuştur. Çocuk koşullarındaki masa talebi ile kadın koşullarında bulunan küçük çocuklar için annelerin oyuncak talebi bu bağlamda zikredilebilir. Ceza infaz kurumu idarecilerinin böylesi makul ve insani isteklere karşı daha duyarlı olmasının gerektiği düşünülmektedir.

Osmaniye Ceza İnfaz Kurumu ve Tutukevleri İzleme Kurulu'nun (İzleme Kurulu) 01.11.2011 ve 27.02.2012 tarihli raporları incelendiğinde Komisyonun tespit ettiği sorunların pek çoğuna yer verilmediği görülmektedir. Buna paralel bir şekilde, görüşülen İzleme Kurulu Başkanı ve üyeleri inceledikleri Kurumlarda yönetim ve işleyişten herhangi bir şikâyete rastlanmadığını ifade etmişlerdir. Bu durum Kurulun gerçekleştirdiği faaliyetlerini gözden geçirmesinde yarar olacağı düşüncesine sevk etmiştir. Diğer taraftan, Kurul üyelerinden biri hariç tamamının serbest meslek sahibi veya sivil toplum kuruluşu temsilcisi olmayıp, devlet memuru olduğu görülmüştür.

¹⁶ 06.04.2006 tarihli “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük”ün 46'ncı maddesinin 2'nci fıkrası, vurgular eklenmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Buna ek olarak, Kurul üyelerinden birisi, “kadın üye” gerektiği için Kurulda bulunduğunu söylemiştir.

Açıklananlar ışığında, İzleme Kurulu’nun işlevini yerine getirmesinde ve Kurul üyelerinin seçiminde sorunlar olduğuna kanaat getirilmiştir. Anılan Kurulun görevini tam olarak yerine getirmesi konusunda engeller varsa, bunların giderilerek; Kurulun prosedürel bir mekanizma olduğu yönünde bir algı yaratılmasına meydan verilmemesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak,

1. Kuruma ilk girişte tüm tutuklu ve hükümlülerin çıplak olarak aranması kabul edilemez bulunmuştur. Bu uygulamanın insan onuruna saygı ile bağdaşmayan aşırı “*güvenlik eksenli*” bir yaklaşımı içerisinde barındırdığı değerlendirilmiştir.
2. Uygulanmakta olduğu şekliyle sakal tıraşı olma zorunluluğunun keyfi olduğu ve kaldırılması gerektiği değerlendirilmiştir.
3. İncelemede bulunan ceza infaz kurumlarında en temel sorunun idarenin tutuklu ve hükümlülerin haklarına ilişkin mevzuat hükümlerini alabildiğine dar yorumlarken; kısıtlayıcı ve denetleme içeren hükümleri oldukça geniş yorumlamasının yatmakta olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede süreli ve süresiz yayınların hükümlülerin istifadesine sunulması, sohbet hakkı ve sayımlara ilişkin uygulamaların gözden geçirilmesinin gerektiği değerlendirilmiştir.
4. Görüşe gidiş-geliş esnasında sağa sola bakmadan sadece önüne bakarak yürünmesini şart koşan uygulamanın gözden geçirilmesinin gerektiği ve koğuşlarda askeri usulle sayım yapılmasından vaz geçilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.
5. Yerel denetim mekanizmalarının daha iyi bir şekilde işlevini yerine getirmesi hususunda önlemler alınmasının gerekliliğine işaret etmenin uygun olacağı değerlendirilmiştir.
6. Anayasal bir hak olan dilekçe hakkının kullandırılması konusunda yaşandığı iddia edilen sorunların incelenmesi büyük önem arz etmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

7. Fiziksel koşullardaki iyileştirmenin tek başına yeterli olmayacağına, idarenin tutuklu ve hükümlülere yaklaşımında insani muameleyi esas tutmasının gerekliliğine değinilmesinin yerinde olacağı düşünülmüştür. Bu minvalde incelenen kurumlarda hemen çözülebilir nitelikteki bazı eksikliklerin idareye bildirilmesine rağmen giderilmediğinin ve pek çok insani talebin cevapsız kaldığının tespit edildiğine işaret etmek gerekir.
8. Disiplin cezalarının en üst sınırlarından verildiği şikâyeti ile bu cezaları denetlemekle görevli “*infaz hâkimliği*”nin objektifliğinden duyulan kuşku dikkat çekici bulunmuştur.
9. Uygulamada yekpareliği sağlamak için, “*ani müdahale grupları*”na ilişkin temel esaslara Adalet Bakanlığı’na hazırlanan alt mevzuat düzenlemelerinde yer verilmesinin uygun olabileceği düşünülmektedir.
10. Ceza infaz kurumlarında kapasite fazlası tutuklu ve hükümlünün barındırılıyor olmasının getirdiği sorunlara bir kez daha işaret edilmesinde fayda görülmüştür.
11. Ceza infaz kurumlarında çalışan personelin mesleki haklarında yapılacak iyileştirmelerin Komisyon tarafından memnuniyetle karşılanacağını belirtmek gerekmektedir.
12. Osmaniye’deki ceza infaz kurumlarında idare tarafından sistemli bir şekilde uygulanan fiziksel şiddet, dayak ve darp gibi muamelelerin olmadığı kanaatine varılmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Murat YILDIRIM

Çorum Mv. Alt Komisyon Başkanı

Mehmet Kerim YILDIZ

Ağrı Mv.

Ahmet Salih DAL

Kilis Mv.

Abdurrahim AKDAĞ

Mardin Mv.

İncelemeye Katılmadı

Malik Ecder ÖZDEMİR

Sivas Mv.

Atila KAYA

İstanbul Mv.

Ertuğrul KÜRKCÜ

Mersin Mv.

Komisyon raporlarına, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm>
adresinden ulaşabilirsiniz.

Adres: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0 312 420 5406 – 420 5399 **Faks:** 0 312 420 5394

E-posta: insanhaklari@tbmm.gov.tr